

פרשת וישלח

חנופה

ויאמר יעקב אל נא אם נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי כי על כן ראיתי פניך כראת פני אלהים ותרצני: בראשית (לג, י)

לחנף לרשעים

(סוטה מא, ב) דרש ר' יהודה בר מערבא ואיתימא ר' שמעון בן פזי מותר להחניף לרשעים בעולם הזה, שנאמר (ישעיהו לב) לא יקרא עוד לנבל נדיב ולכילי לא יאמר שוע, מכלל דבעולם הזה שרי. ר' שמעון בן לקיש אמר מהכא (בראשית לג) כראות פני אלהים ותרצני, ופליגא דרבי לוי, דאמר רבי לוי משל של יעקב ועשו למה הדבר דומה לאדם שזימן את חבריו והכיר בו שמבקש להורגו, אמר לו טעם תבשיל זה שאני טועם כתבשיל שטעמתי בבית המלך, אמר ידע ליה מלכא מיסתפי ולא קטיל ליה. פרש"י לא להחניפו נתכוין, אלא לאיים עליו ולהודיעו שהוא רגיל לראות מלאכים. וצריכים לבאר מה ההיתר לפי ר' יהודה ור' שמעון להחניף לרשעים בעוה"ז.

מפני היראה

ועי' ברבינו בחיי (כאן) שמביא סוגיא דסוטה אבל בגירסא קצת אחרת, וז"ל (אחרי שהביא דברי ר"י ור"ש שמותר להחניף בזה"ז) ופליגא דרבי פדת, דא"ר פדת (תהלים קא, ז) "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני", וכתוב (איוב יג, טז) "כי לא לפניו חנף יבא". ומסביר רבינו בחיי שר"י ור"ש סוברים שמותר להחניף את הרשע מפני היראה, שכן החניף יעקב לעשו, ודעת רבי פדת שאף מפני היראה אסור, שנאמר: "דובר שקרים" וגו', ומה שהחניף יעקב לעשו חנופה כזאת מותרת, לפי שהוא לשון כולל שני משמעויות לשבח ולגנאי, שהרי "ראיתי" לשון בזוי, כמו (תהלים כב, יח) "יביטו יראו בי", וכן "אלהים" לשון ע"ז, ואם יבין הרשע לשון השבח אין לחוש בזה. וכמו שדרשו רבותינו (חולין צד, ב) איהו מטעי נפשיה, אנא לא מטעינא ליה (עי"ש דמירי במכירת בשר טריפנ לגוי בלי שיוגיעהו והוא חושב שזה כשר, עוד מדובר במי שחבירו חשב שיצא לקראתו לקבל פניו). וקצ"ע דשם לא היה לו לחשוב שיצא לקראתו, וכלשון הגמ' איהו מטעי נפשיה, משא"כ אצל יעקב ועשו מהכ"ת שיחשוב שכוונת יעקב לבזותו, א"כ יעקב הוא שהטעהו. ועוד דכאן כוונתו שיחשוב כפירוש השני, משא"כ בההיא דחולין עשה כן לפי תומו.

עוד הביא רבינו בחיי מהא דהתירו חכמים (נדרים סב, ב) לתלמיד חכם לומר עבדא דנורא אנא, כדי שייחוו לו את המכס, לפי שהוא כולל לשון ע"ז כגון מולך, או עבד הש"י שנמשל לאש שכתוב בו (דברים ד, כד) "אש אוכלה הוא". ולשון כזה הנשמע לשני פנים מפני היראה מותר אפילו לרבי פדת. מבואר בדבריו שפי' ההיתר של ר"י להחניף רשעים בעוה"ז הוא מפני היראה. ועדיין צ"ע למה מותר לעבור עבירה מפני היראה, ואולי ס"ל שאינו אלא ענין של מידות רעות ולא איסור גמור. (ועי' לקמן דברי רבינו יונה בשע"ת אות קפט, ומש"כ הגרמ"פ בזה)

אבל בספר יראים מבואר שס"ל דהוי איסור גמור, שהרי מנה (סימן רמח) איסור חנופה במנין תרי"ג, וז"ל צוה יוצרנו בפ' ואלה מסעי לא תחניפו את הארץ, ותניא בסיפרא הרי זו אזהרה לחנפים. ועי"ש שפירוש חנופה שהזהירה עליה התורה הוא: כל השומע דבר עולה

ושאינו הגון, או רואה דבר רע ואמר טוב הוא, ואינו שותק מתוך יראה, לא מגופו ולא מממונו, אלא מתוך רשע לבבו, או חושב בלבבו ואומר ברע עשה פן אפו עלי ויתקוטט עמי, ואיני מפסיד בקטיטתו כי אם חסדו ואהבתו, נקרא חנף עובר בלא תחניף. אבל המשלים לרשע ומראה עצמו אוהבו מחמת יראתו, אינו נקרא רשע. עי"ש שבזה מפרש הא דתנן בגיטין בהנזקין (סא, א) ששואלין בשלומן מפני דרכי שלום, וגם את הנהגת רבן יוחנן בן זכאי שמעולם לא הקדים אותו אדם שלום, ואפילו גוי בשוק. וזה חידוש, שמשמע ששאלת שלום הוי בכלל חנופה והיה אסור אם לא מטעם שאינו עושה מתוך רשעות. ועי"ש עוד שזה הטעם ג"כ למה לפי ר"י ור"ש בן פזי מותר להחניף הרשעים בעולם הזה. ומסיק היראים שלמדנו שמחניפין לרשעים מחמת פחד שרי, אבל שלא מחמת פחד נקרא חנף, מאחר שאינו גורם לו להחניף לרשע **כי אם רשע לבדו ושנאת הטוב והישר**. משמע ממ"ש בסוף דבריו שהטעם שמחמת פחד מותר, אין זה סיבה לדחות האיסור, אלא שכל האיסור הוא החניפה שמראה על אהבת הרשע ושנאת הטוב והישר. אבל קצ"ע ממה שכתב שאם מחניף כדי שלא יפסיד הרעות שלו ג"כ אסור, ושם הרי אינו מחניפו אלא כדי שלא יפסיד רעותו, וצ"ל שזה ג"כ מקרי שעושה מחמת אהבת הרשע, דהיינו שעושה בשביל רעות של רשע.

מעשה דאגריפס

והנה במתני' (סוטה מא, א) קתני (לענין מצות הקהל) והמלך עומד ומקבל וקורא יושב, אגריפס המלך (מלך ישראל היה מזרעו של הורדוס והוא שנחרב בהמ"ק בימיו - רש"י) עמד וקבל וקרא עומד ושבחוהו חכמים, וכשהגיע ללא תוכל לתת עליך איש נכרי (דברים יז) זלגו עיניו דמעות, (שהמקרא הזה פוסלו מן המלכות - רש"י) אמרו לו אל תתירא אגריפס, אחינו אתה אחינו אתה (שאמו מישראל - רש"י). ותנא משמיה דרבי נתן באותה שעה נתחייבו שונאי ישראל כלייה שהחניפו לו לאגריפס.

יאוש בעבדים

והק' בספר באר שבע (שם) אמאי נחשב אגריפס עבד, והלא מסתמא כשמלך הורדוס נתיאשו בעליו ממנו, ושמואל אית ליה (יבמות מח, א) המפקיר עבדו יצא לחרות ואין צריך גט שחרור, ותי' דאף היוצא משום יאוש, בניו עבדים, ובהכי אף כי מלך הורדוס, בניו עבדים, ואגריפס נמי היה מבני בניו. וזה חידוש נפלא שאם לא צריך גט שחרור לשמואל, א"כ הוי בן חורין גמור ומהכ"ת שיהיו בניו עבדים. שוב ראיתי בתוספות (יבמות מה, ב) שהק' ג"כ למה אין כאן יאוש, ותי' דשמא היו מצפים שתהא גאותו מושפלת, ר"ל שלעולם לא היה כאן יאוש.

אמו מישראל

על הא דכתב רש"י שאמו היתה מישראל, תמה עליו בתוס' (סוטה שם, יבמות שם) שאם כשר מן התורה להיות מלך, ואין כאן אלא משום דזילא מילתא, למה נתחייבו על חנופה מועטת כזאת עונש גדול. ולכן פירש ר"י דאע"ג דאמר בפרק מצות חליצה (יבמות קב, ב) ובפרק החולץ (שם מה, ב) גבי רב מרי דמנייה רבא אפורסי דבבל, דאם היתה אמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה, היינו דוקא גבי נשיאות ושררות בעלמא, דלינהג שררות בעיר, דדרשינן שום תשים עליך מלך מקרב אחיך, מדסמך משימות למקרב אחיך ש"מ דבעינן בהו מקרב אחיך קצת, כגון אמו מישראל, אבל מלך חזר ושנה עליו מקרב אחיך

תשים עליך מלך, דקפיד קרא גבי מלך עד שיהא ממש מקרב ממוצע מאביו ואמו מישראל, וזו היתה החנופה שמלך בזרוע שלא כדין תורה, והודו לו והחזיקו בכך. ואע"פ שלא יוכלו למחות, היה להן לשתוק ולא להחזיקו, וזהו עונש החנופה בדבר עבירה שמחניף לחבירו מחמת יראתו מפניו, ואינו חושש על יראת הקדוש ברוך הוא, ועושה עין שלמעלה כאילו אינה רואה. מבואר שתוס' חולקים על רבינו בחיי ויראים שמתירים להחניף מפני היראה, ולתוס' אדרבה זה שורש האיסור. ולדבריהם הדרא קושיא לדוכתיה למה מותר להחניף רשעים בזה"ז.

ובפיה"מ להרמב"ם (סוטה פרק ז משנה ח) כתב שאגריפס היה מקהל גרים ולא היתה לו אם מישראל, ואסור למנותו כלל, משום דכתיב "שום תשים עליך מקרב אחיך", ובא בקבלה כל שימות שאתה משים לא יהיו אלא מקרב אחיך.

יסוד גדר חנופה

כתב רבינו יונה בספר שערי תשובה (שער ג, קפז) ש"כת" החנופים נחלק לתשעה חלקים. ועי"ש בחלק הראשון שמסביר עיקר גדר חנופה, והוא החנף אשר הכיר או ראה או ידע כי יש עול בכף חברו, וכי החזיק בתרמית, או כי יחטא איש בלשון הרע או באונאת דברים, ויחליק לו לשון הרע לאמר: **לא פעלת און**, ולא די שנמנע מן התוכחה, שנאמר (ויקרא יט, יז): "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא", אלא הוסיף לחטוא על אמרו: לא חטאת, כענין שנאמר (ירמיה כג, יד): "וחזקו ידי מרעים". היינו שעיקר ענין חנופה הוא שמחזיק ידי עוברי עבירה. ויסוד לזה מההיא סיפור שמביא במסכת נדרים (כב, א) שעולא כשעלה לארץ ישראל, איתלו ליה תרין בני חוזאי בהדיה, קם חד שחטיה לחבריה, אמר ליה לעולא יאות עבדי, אמר ליה אין, ופרע ליה בית השחיטה, (שימות מהר- ר"ן!) כי אתא לקמיה דר' יוחנן א"ל דלמא חס ושלום אחזיקי ידי עוברי עבירה, א"ל נפשך הצלת.

אבל כבר הבאנו דברי התוס' שכתב שיסוד איסור חנופה הוא ש"אינו חושש על יראת הקדוש ברוך הוא, ועושה עין שלמעלה כאילו אינה רואה". אבל כתבו האחרונים שגם תוס' מודה לרבינו יונה, דאם כל העבירה הוא בזה שעושה עין שלמעלה כאילו אינה רואה, א"כ למה קשה על רש"י שאפילו אם אין זה אלא "זילותא בעלמא", להמליך מלך שאין אביו מישראל אבל סוף כל סוף "אינו חושש על יראת הקדוש ברוך הוא, ועושה עין שלמעלה כאילו אינה רואה", אלא שגם הוא מודה שיש ענין של מחזיק ידי עוברי עבירה, וצ"ע.

להלל שאר מעשיו

עוד כתב ר"י שהחלק השני הוא אשר יהלל רשע לפני בני אדם אם בפניו אם שלא בפניו, אף על פי שלא יצדיקנו על חמסו ולא יכזב על משפטו, אבל יאמר עליו כי איש טוב הוא, ועל זה נאמר (משלי כח, ד): "עוזבי תורה יהללו רשע", כי לולא אשר עזב את התורה, לא הלל העובר על דבריה ומפר מצותיה. ואפילו אם לא ישבח את הרשע אלא במה שנמצא בו מן הטוב, ויליץ עליו בפני בני אדם להגיד לאדם ישרו, גם זו רעה חולה, כי בהזכירו את הטוב, ואת הרע לא יזכור ועל כל פשעיו יכסה, צדיק יחשב אצל השומעים, ויתנו לו יקר, וירים ידו וגבר.

לפי רבינו יונה אין זה עיקר איסור חנופה, משום שאינו מהללו על דבריו הרעים, אבל עי' ברמב"ן עה"ת (במדבר לה, לג) עה"פ ולא תחניפו את הארץ, שכתב בסוף דבריו וז"ל כי

הזהיר מתחלה שלא נקח שוחד ברוצחים, וחזר והזהיר **שלא נחניף להם למעלתם או לתקפם וכבוד משפחתם**, בלי מקח שוחד, כי אם אנחנו נחניף להם הנה נחניף את הארץ, והיא חנופה תחת יושביה. משמע שזה עיקר האיסור של חנופה לשבח לרשע על דברים הטובים שיש לו, אע"פ שאינו משבח מעשיו הרעים.

פיקו"נ

כתבו בתוספות (סוטה מא, ב) ד"ה כל המחניף לחבירו - שכל הסוגיא מיירי שלא במקום סכנה, אבל במקום סכנה מותר. ועי"ש מביא ראיה מההיא דמס' נדרים (הנ"ל) שרבי יוחנן אמר לעולא "נפשך הצלתה", מוכח שמותר לחנוף לרשע במקום פיקו"נ. אבל בספר שערי תשובה לרבינו יונה (שער ג, קפח) כתב **שחייב האדם למסור עצמו לסכנה ואל ישיא את נפשו עון אשמה כזאת**. ומיד אח"כ מביא סוגיא דסוטה (הנ"ל) דבאותה שעה נתחייבו שונאיהם של ישראל כליה שחנפו לו לאגריפס. משמע שרצה להוכיח כדבריו שחייב למסור נפשו על איסור חנופה, דמשו"ה היה אסור להם להחניף לאגריפס, אע"פ שהסיבה שהחניפו אותו היה משום שחששו לנפשם. אבל יש להעיר שהרי "זלגו עיניו דמעות", משמע שהיה לו הרהורי תשובה, א"כ בפשטות אם היו מוכיחים אותו באותו שעה היה מקבל דבריהם. (שוב ראיתי שכבר העיר כזה בספר יד הקטנה פ"י מהל' דעות) ועוד צ"ע מה יעשה רבינו יונה עם הראיה שהביא התוס' ממעשה דעולא. ועי' בספר יד הקטנה (הל' דעות פ"י אות י"ג) שרצה לומר שרבינו יונה לא החמיר אלא היכא שהחשש סכנה אינו ברור ומוחש, אבל מודה שאינו חייב למסור נפשו ממש, ועדיין צ"ע לשון רבינו יונה.

חילול השם

עי"ש עוד שהיכא שיש חילול השם, כגון ההיא דאגריפס שהיה בפרהסיא, אז חייב למסור נפשו אפילו בחשש קרוב, ומשו"ה נתחייבו כליה.

לשקר התורה

על עיקר דברי רבינו יונה שחייב למסור נפשו על איסור חנופה, לכאורה יש לתמוה הרי בכל התורה כולה הדין הוא יעבור ואל יהרג, חוץ מג' עבירות חמורות, א"כ למה חייב למסור נפשו על איסור חנופה. וכן צ"ב מה היה הה"א של תוס' שצריך למסור נפשו, והיה צריך להביא ראיה מעולא.

בשו"ת אגרות משה (אורח חיים חלק ב סימן נא) דן בזה וכתב "וכי האיסור להחניף היה שייך להסתפק שיהיה יותר חמור משבת ומאכלות אסורות", ובשלמא על עולא שהיה חושש דלמא היה אסור, אפשר שלא מצד איסור החניפה אלא משום שהיה זה באיסור רציחה, שהדין בו יהרג ואל יעבור, לכן היה סבור אולי גם זה שיתחזק הרוצח ע"י דבריו שלא לחוש על איסור רציחה שעשה הוא גם כן מאביזריהו דרציחה, שאולי יבא מזה לרצוח עוד, והשיב לו ר' יוחנן שלא נחשב זה מאביזריהו דרציחה והיה מותר בשביל הצלת נפשו.

ועי"ש שתי' על פי דברי המהרש"ל (יש"ש ב"ק דף לח, א) שמחוייבין למסור נפשו ליהרג כדי שלא לשנות הדין, דשינוי הדין ח"ו הוא ככופר בתורת משה מפי ה', אף שהוא רק דין בעניני ממון, דלכן כיון שהשרים הרומיים שאלו על הדין של שור של ישראל שנגח לשל עכו"ם ושל עכו"ם לשל ישראל, הוכרחו לומר האמת אע"פ שהיה בזה חשש סכנה. ולכן

היה מקום לומר שאף לומר להרשע שיאות עבד הוא כאומר שהיה מותר, שנמצא שהוא משנה הדין וע"ז הדין הוא שיהרג ולא יעבור. והוכיחו התוס' מהא דעולא שמותר במקום סכנה. והטעם שבאמת אינו מחויב למסור נפשו הוא כיון שאינו אומר שהוא מותר אלא ש"יאות עבד", אין בזה אמירה שהוא דבר מותר, אלא הכוונה אף על פי שהוא דבר אסור שאסרה תורה, לא מזלזלו בשביל כך משום שיאות עבד לדעת אנשים כמוהו, ולא הרג בעלמא בלא טעם.

וכן ההיא דאגריפס שאמרו לו אחינו אתה, שנמצא שאומרים שכשר למלכות, שאם היו אומרים כן בפירוש היה זה בדין יהרג ואל יעבור, לכן אף שלא אמרו בפירוש שהוא כשר, דיש לפרש דכוונתם שכיון שאחינו אתה במצות, כדפי' התוס' ביבמות (מה, ב), איננו מקפידים מלעבדך כמלך אף אם אינך כשר למלכות, ולכן לא היו מחוייבין למסור נפשם ע"ז, אבל מ"מ עברו איסור חנופה שבדבריהם החזיקוהו שישאר במלכותו, שלא כדין תורה.

ההיתר לחנופה לרשעים בעוה"ז

ועי"ש שמסביר שההיתר להחניף לרשע בעוה"ז הוא היכא שיש לחוש לסכנה, וכיון שאינו משקר לשנות הדין ממש אלא רק נדמה מלשונו, הוא רק חנופה שהותר מפני פ"נ. ור"ש לומד ממה שנאמר "לא יקרא עוד לנבל נדיב ולכליל לא יאמר שוע", החנופה היא שאומר לו שבהמקצת צדקה שעושה יצא ידי חובת צדקה עד שנקרא גם נדיב, שהוא שלא כדין התורה, ואיסור ממש שמשקר בדין ליכא משום שאפשר שאף שלא יצא ידי חובתו בצדקה קוראו נדיב בשביל הצדקה שעשה, שזה הוי ענין נדיבות עכ"פ. וטעם ההיתר משום שיש חשש רחוק לסכנה, שהקרא החשיבה זאת לסכנה והתירה בעוה"ז.

חנופה של יעקב

ועל דרך זה מסביר הגרמ"פ הא דיעקב דאמר לעשו כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלקים, שהוא ג"כ כשיקר הדין, שהרי אסור להסתכל בפני אדם רשע, ואיך שייך ליהנות מזה. אבל הוא רק בדין חנופה משום שכוונתו על הפיוס והרצון שנעשה בראיית פניו כדמסיק ותרצני, אבל חנופה עכ"פ הוי, והיה מותר משום שמותר להחניף לרשעים בעוה"ז.

לשבח מעשיו הטובים

ולפי כל הנ"ל כתב הגרמ"פ שלהחניף בענינים שלא שייכים לומר שהוא מסכים להאיסורים ודברים הרעים שעושה, אפשר שליכא איסור כלל, כגון לשבחיו ביפיו ובחכמתו בעניני העולם ובמדותיו, אף אם מגזמים מעט משום שצריכים לו אפשר ליכא איסור כיון שאין זה כאלו שבגמ'. אבל צע"ג ממ"ש רבינו יונה בחלק השני, ש"אף על פי שלא יצדיקנו על חמסו ולא יכזב על משפטו, אבל יאמר עליו כי איש טוב הוא, ועל זה נאמר (משלי כח, ד): "עוזבי תורה יהללו רשע", כי לולא אשר עזב את התורה, לא הלל העובר על דבריה ומפר מצותיה. ואפילו אם לא ישבח את הרשע אלא במה שנמצא בו מן הטוב, ויליץ עליו בפני בני אדם להגיד לאדם ישרו, גם זו רעה חולה, כי בהזכירו את הטוב, ואת הרע לא יזכור ועל כל פשעיו יכסה, צדיק יחשב אצל השומעים, ויתנו לו יקר, וירים ידו וגבר".

לכבד מי שאינו שומר תו"מ

הגרמ"פ דן שם לענין רופא יהודי מהמפורסמים שבמדינה שרבים צריכים לו להיות בהתקרבות אתו, והוא איש בעל מדות רחמים וצדקה באופן גדול, וגם עושה הרבה טובות לעניני הקהלה, אבל הוא נשוי נכרית, ומטעם זה אין מכבדין אותו בביהכ"נ בשום כבוד והרופא רואה בזה התרחקות מהקהל ומדוכא מאד מזה, ולכן רוצים ראשי העיר לכבדו לפעמים בפתיחת וסגירת הארון וכדומה. ומצד קפדתו על אנשי העיר ברור שרק כל זמן שאמו הזקנה, שהיא שומרת תורה, בחיים עושה מה שעושה לטובת הקהל, אף שמקפיד עליהם, ואחר חייה יתרחק מן הקהל ויהיה הפסד גדול להקהל בכלל וליחידים. ועל פי הנ"ל כתב הגרמ"פ שהיות ועיקר האיסור הוא בזה שמשקר התורה, אבל בענינים שלא שייכים לומר שהוא מסכים להאיסורים ודברים הרעים שעושה אפשר שליכא איסור כלל, ולכן לכבדו בפתיחת וסגירת הארון וכדומה שהוא רק ענין כבוד בעלמא, ולא נראה מזה שום הסכם למעשיו הרעים, כי להכל ידוע על מה מכבדים לו שהוא בשביל שרבים צריכים לו, ואין בזה שום שייכות להסכמה למעשיו, וגם הוא ידוע שאין מסכימין למעשיו אך שמכבדין אותו בשביל שהוא רופא מפורסם ושצריכים לו אין זה בכלל החנופה שאמרינן בסוטה. ואע"פ שאולי יש איזה איסור מצד חנופה, אבל כיון שאין איסורו ברור ויותר נוטה שאין בזה איסור אלא מעלה טובה הוא להתרחק אף מחנופה כזו, יש להקל אם יש צורך גדול להקהל ולאנשי העיר שיכבדו אותו באיזה דבר בביהכ"נ כהא דפתיחת וסגירת הארון וכדומה.

ויש לעיין על דבריו מהא דכתב רבינו יונה (שערי תשובה שער ג, קפט) וז"ל המכבד את הרשעים מדרך שלום, אמנם לא ידבר טוב על הרשע, ולא יתנהג בכבודו על דרך אשר יחשבו בני אדם כי יכבדנו מאשר יקר בעיניו נכבד, כי לא יחלוק לו כבוד זולתי כדרך שמכבדים בני האדם את העשירים מדרך סלסול ולתקות תועלת, בעבור כי צלחה דרכם ולא מפני חין ערכם. ואף גם זאת יש חטא ואשמה בדבר הזה, כי אם הותר לכבד העשירים, לא כן הרשעים, שנאמר (איוב מ, יא - יב): "וראה כל גאה והשפילהו, ראה כל גאה הכניעו והדוך רשעים תחתם". אך החלק הזה הותר מדאגה מדבר פן יזיק הרשע ויגרום הפסד בזמן שיד הרשע תקיפה ושעתו חצופה, ואין בידינו להכניעו ובחילנו להניעו. על כן הותר לכבדו כדרך שמכבדים בני האדם אנשי זרוע רמה מפחד ואימה בקימה והדור ודומה להם, אך לא ישבחנו ולא ידבר טוב עליו לבני אדם. וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה (סוטה מא, ב) מותר להחניף את הרשעים בעולם הזה. משמע שאינו מותר לכבדו כדרך שמכבדים לעשירים אלא כשיש חשש היזק. עוד מבואר בדבריו שההיתר לחנוף לרשעים בעוה"ז אינו אלא על דרך הזה, וקצ"ע שהגמ' מביא ראיה מיעקב, ומזה שאומרים לנבל נדיב, וזה יותר ממה שמכבדים לעשירים.

אורח כבוד

על פי דברי רבינו יונה שכתב שהותר לכבדו כדרך שמכבדים בני האדם אנשי זרוע רמה מפחד ואימה בקימה והדור ודומה להם, אך לא ישבחנו ולא ידבר טוב עליו לבני אדם, יש להעיר על מה שנהוג לכבד גביר להיות "אורח הכבוד" ב"דינר" שעושים לגייס כספים בשביל מוסדות תורה וחסד, ובדרך כלל מספרים שבחיו בניאומים, אז אין היתר לכבד אלא מי ששומר תורה ומצוות, דבלא"ה נכשלים באיסור חנופה.

תוארים במכתבים לרבנים

השדי חמד (מערכת הכללים כלל ח אות קמ) כתב שהיה מנהגו לא להרבות בתוארים לרבנים במכתבים משום חשש חנופה, עד שפעם רב אחד אמר לו שהוא יודע שהשדי חמד לא מחזיק ממנו, משום שלא כתב לו תואר של "גאון", אז החליט שאין כאן חשש חנופה, אלא שאם לא כותב תוארים אז יש כאן חשש בזיון. עד שפעם שמע שרב אחד, שלא היה רב חשוב, היה מסתובב עם תשובה שכתב לו השדי חמד עם תוארים נכבדים, להראות שהוא רב חשוב, ואז חזר למנהגו הראשון.

להחניף לעשירים

יש להסתפק האם מותר לשבח לעשיר על מעלות שיש לו, במטרה שעי"ז יתן יותר כסף למוסד הצדקה. וראיתי בספר לרעך כמוך שאם המחניף באמת חושב שהעשיר הצטיין בדברים שעליהם הוא משבח, אע"פ שמטרתו הוא להוציא כסף ממנו מותר. אבל אם באמת אינו חושב שהוא כ"כ טוב כמו שאומר אז אסור, מטעם גניבת דעת. ולפי"ז יש לדון על מעשה שהיה בכולל אחד שהנדבן עשה "קידוש" בכולל, והוא עצמו עשה את ה"הערינג", וכולם שיבחו את ההערינג כאילו היה "מן" מן השמים, ואע"פ שברור שאם אני זה שעשה ההערינג לא היו משבחים אותו, אלא שרצו לחנף להנדיב שימשיך לתמוך בכולל, א"כ אולי יש כאן חשש של גניבת דעת.